

MOTYWY BIBLIJNE W NAZEWNICTWIE GEOGRAFICZNYM POMORZA WSCHODNIEGO (GDAŃSKIEGO)

Słowa tematyczne: Biblia, nazwy przeniesione, motywacja, Pomorze Wschodnie

WSTĘP

W artykule przedstawiam ślady dawnych i obecnych motywacji biblijnych, które można odczytać z nazw miejscowych i terenowych, zarówno niemieckich, jak i polskich, powstałych w ciągu wieków¹. W głównej mierze są to toponimy nawiązujące do sfery religijnej, choć niekoniecznie wynikające z niej bezpośrednio. Chodzi tu raczej o wpływ kultury religijnej mieszkańców na tworzenie przez nich nazw, także niezwiązanych z kultem.

Materiał dotyczy Pomorza Wschodniego (Gdańskiego)², czyli w przybliżeniu terenu dawnego województwa gdańskiego w granicach sprzed reformy administracyjnej w 1999 r., ale omawiam także obiekty z powiatów świeckiego i tucholskiego, do 1998 r. należących do województwa bydgoskiego, a obecnie do województwa kujawsko-pomorskiego, jako że historycznie były częścią Pomorza i wchodziły w zakres badań Zespołu Onomastycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Nazwy pochodzą ze źródeł i opracowań polskich oraz niemieckich (ich wykaz na końcu artykułu); podaję jedynie zapis, lokalizację obiektu i skrót źródła, niekiedy motywację toponimu, a zainteresowani czytelnicy samodzielnie sięgną po więcej danych. Pomijam nazwy relacyjne oraz zawierające człon *Bóg*, niem. *Gott*, oraz *krzyż*, niem. *Kreuz*, ze względu na związane z nimi różne możliwości interpretacyjne i motywacyjne.

Po wyrazie hasłowym następuje określenie charakteru obiektu, jego lokalizacja w stosunku najbliższej miejscowości, powiat (według obecnego podziału administracyjnego), zapisy źródłowe oraz etymologia, niekiedy wspólna dla kilku topo-

¹ Podobną tematykę podejmowałem już wcześniej, por.: Chłudziński 2001, 2003, 2010, 2015.

² W 2016 r. — jubileuszowym ze względu na rocznicę chrztu Polski — przygotowałem opracowania tego tematu także w odniesieniu do Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego) i Środkowego (Koszalińsko-Słupskiego), por. Chłudziński 2017; Chłudziński w druku.

nimów. Jeżeli omawiany obiekt miał kilka nazw, analizuję tylko te, które dotyczą tematu. W celu ukazania powiązań między obiektami stosuję odsyłacze (→).

SŁOWNIK NAZW

Abrahamsberg — pagórkowate pola, dziś Wysranki, 1,8 km na płn. wsch. od Bładzikowa, pow. pucki: *Abrahamsberg* 1818 (Treder 1977: 6). — Niemiecka n. os *Abraham*, pol. *Abraham*, w Biblii też *Abram* ‘pierwszy patriarcha, protoplasta narodu wybranego Starego i Nowego Przymierza’ (Tronina, Walewski 2009: 28), wymieniony ponad 300 razy w Biblii, por. Rdz³ 17,3–5: „*Abram* padł na oblicze, a Bóg tak do niego mówił: «Oto moje przymierze z tobą: staniesz się ojcem mnóstwa narodów. Nie będziesz więc odtąd nazywał się *Abram*, lecz imię twoje będzie *Abraham*, bo uczynię ciebie ojcem mnóstwa narodów [...]»”. Drugi człon od ap. niem. *Berg* ‘góra’.

Trudno stwierdzić, czy podstawa nazwy nawiązuje do tej właśnie postaci biblijnej. Niekiedy Żydów określano imieniem schematycznym, podobnie jak Anglika czy Amerykanina nazywa się *Johnem*, a Niemca *Klaussem* lub *Helmutem*, stąd nazwy zawierające antroponim *Abraham* czy *Dawid* na Pomorzu (Chludziński 2007: 412–413). Mogła to być n. dzierżawcza, ale też ironiczna, ośmieszająca, nadana przez sąsiadów nie-Żydów.

Adam — głąz k. Pucka, pow. pucki: *Adam* (Treder 1977: 6). — Nazwa od imienia *Adam* w znaczeniu symbolicznego określenia pierwszego człowieka (Tronina, Walewski 2009: 32), por. Rdz 1,26–27; 4,25: „*Adam* raz jeszcze zbliżył się do swej żony i ta urodziła mu syna, któremu dała imię *Set*”. W powiązaniu z n. sąsiedniego głązu → *Ewa*, obok głązy → *Dwunastu Apostołów*; por. → *Adam i Ewa*.

Adam i Ewa — dwa dęby, 1 km na płd. od Ryjewa, pow. sztumski: *Adam i Ewa* (PMT 4: 182). — Nazwa od określenia pierwszej pary ludzkiej, biblijnych prarodzców *Adama* i *Ewy*, por. Rdz 1,26–27; 3,20: „Mężczyzna dał swej żonie imię *Ewa*, bo ona stała się matką wszystkich żyjących”; por. → *Adam*, → *Ewa*. Obiekt znajduje się na polanie *Paradies* (PMT 4: 213; Chludziński 2015: 248).

Apostolski Las — las, 0,5 km na płn. wsch. od Bukowca, pow. świecki: *Apostolski Las* (PMT 8: 118). — W 1865 r. 12 gospodarzy (jak 12 apostołów z Biblii) kupiło tu ziemię i posadziło na niej las, por. wybór 12 apostołów Mt 10,1–4: „Wtedy [Jezus] przywołał do siebie *dwunastu swoich uczniów* i udzielił im władzy nad duchami nieczystymi, aby je wypędzali i leczyli wszystkie choroby i wszelkie słabości. A oto imiona *dwunastu apostołów* [...]”; Mk 3,13–19; Łk 6,12–16; Dz 1,13; por. → *Dwunastu Apostołów*.

Babilon — osada, gm. Chojnice, pow. chojnicki: *Babilon* (Buczyński 1997: 38; WUNMC 2015: 26). — Nazwa od hebr. *Babel*, gr. *Babylon(ia)* ‘miasto, kraj i lud w dolnej Mezopotamii, dziś płd. Irak’ (Tronina, Walewski 2009: 60), zwią-

³ Skróty ksiąg biblijnych za Biblią Tysiąclecia; wykaz na końcu artykułu.

zana m.in. z budową sławnej wieży, przy której Bóg pomieszał języki ludzi, oraz z niewolą babilońską — zwyczajowym określeniem wygnania Żydów z Judy, por. Rdz 11,7–9: „W ten sposób Pan rozproszył ich stamtąd po całej powierzchni ziemi, i tak nie dokończyli budowy tego miasta. Dlatego to nazwano je *Babel*, tam bowiem Pan pomieszał mowę mieszkańców całej ziemi”; 2 Krl 24,1–16: „Za jego czasu Nabuchodonozor, król *Babilonu*, ruszył do wojny. [...] Przesiedlił też Jojakina do *Babilonu*. Także matkę króla, żony króla, jego dworzan i możnych kraju zabrał do niewoli z Jerozolimy do *Babilonu*. Wszystkich ludzi znacznych w liczbie siedmiu tysięcy, kowali i ślusarzy w liczbie tysiąca, wszystkich wojowników król babiloński uprowadził do niewoli, do *Babilonu*”. Por. dwie miejscowości w Polsce o takich samych nazwach (WUNMC 2015: 26; NMPol I 48).

Betlejem — 1) wybudowanie, 1 km na pñ. zach. od Nowego Wieca, pow. kościerski: *Betlejem* (PMT 1: 23); 2) wybudowanie, 1,5 km na zach. od Trzebnia, pow. kościerski: *Betlejem* (PMT 1: 24); 3) wybudowanie, 0,5 km na zach. od Konarzyn, pow. kościerski: *Betlejem* (PMT 1: 24); 4) wybudowanie, 2 km na zach. od Chrtzowa, pow. kościerski: *Betlejem* (PMT 1: 24); 5) wybudowanie, 2 km na zach. od Iłownicy, pow. kościerski: *Betlejem* (PMT 1: 24); 6) wybudowanie, w Dopkowych Barakach, 1,2 km na pñd. zach. od Pogórza, pow. pucki (tu drewniane chaty): *Betlejem* (PMT 3: 18); 7) pñd. część wsi Mosty, pow. pucki: *Betlejem* (PMT 3: 18); 8) wybudowanie, 0,2 km na pñd. zach. od Domatowa, pow. pucki: *Betlejem* (PMT 3: 18); 9) pñd.-wsch. część Mechowa, pow. pucki: *Betlejem* (PMT 3: 18) (tu w chacie krytej słomą pewnej Wigilii urodził się chłopiec); 10) przysiółek wsi Tymawa, gm. Gniew, pow. tczewski: *Betlejem* (PMT 6: 16; WUNMC 2015: 64); 11) część wsi Gołębiewko, pow. tczewski: *Betlejem* (PMT 6: 16); 12) wybudowanie (niegdyś stajnia) w Ciesleszynie, pow. świecki: *Betlejem* (PMT 8: 19); 13) kilka zabudowań przy Przechowie, pow. świecki: *Betlejem* (PMT 8: 19); 14) wybudowanie, 0,5 km na zach. od Ciechocina, pow. wejherowski: *Betlejem* (PMT 14: 23); 15) wsch. część Gniewowa, pow. wejherowski: *Betlejem* (PMT 14: 23); 16) wybudowanie, 2 km na pñ. od Sopieszyna, pow. wejherowski: *Betlejem* (PMT 14: 23); 17) pole, 1 km na pñ. od Poblócia, pow. wejherowski: *Betlejem* (PMT 14: 110) (zapewne tu wcześniej zabudowania); 18) pñ. -wsch. część Krzywogońca, pow. tucholski: *Betlejem*, *Betlejemka* (PMT 15: 14); 19) łosada, 4 km na zach. od Barłogów, pow. tucholski: *Betlejem* (PMT 15: 14); 20) łkolonia wsi Lubichowo, pow. starogardzki: *Betlejem* (Buczyński 1997: 39); 21) część wsi Lešno, gm. Brusy, pow. chojnicki: *Betlejem* (WUNMC 2015: 63); 22) część wsi Gapowo, gm. Stężyca, pow. kartuski: *Betlejem* (WUNMC 2015: 64). — Nazwy tego typu nadawano zwykle uboższym wybudowaniom, zazwyczaj położonym poza wsią, na zasadzie skojarzenia z ubogą szopką, w nawiązaniu do n. m. *Betlejem* ‘miasto Dawida’ (Tronina, Walewski 2009: 72) — biblijnego miejsca narodzin Jezusa w stajence, por. Łk 2,4: „Udał się także Józef z Galilei, z miasta Nazaret, do Judei, do miasta Dawidowego, zwanego *Betlejem*, ponieważ pochodził z domu i rodu Dawida”; Łk

2,6–7: „Kiedy tam [w Betlejem] przebywali, nadszedł dla Maryi czas rozwiązania. Porodziła swego pierworodnego Syna, owinęła Go w pieluszki i położyła w żłobie, gdyż nie było dla nich miejsca w gospodzie”; dziś nhebr. *Bet Lechem*, arab. *Bajt Lahm*, miasto w Autonomii Palestyńskiej. W Polsce istnieje obecnie kilka miejscowości o n. *Betlejem*, por. WUNMC 2015: 63–64.

Betlejemka — 1) zach. część Kalisk, pow. starogardzki: *Betlejemki* (PMT 7: 20)⁴; 2) kolonia wsi Pączewo, gm. Skórcz, pow. starogardzki: *Betlejemka* (Buczyński 1997: 39). — Por. ap. *betlejemka* ‘mała, uboga chata lub szopa kryta słomą’ (Sychar 1967–1976: I 36⁵).

Cedron — 1) ujściowy odcinek rzeki Białej, prawego dopływu Redy, pow. wejherowski: *Cedron Fl* 1796, *Cedron* 1850, 1936–1939 (PMT 14: 110, 116; Buczyński 1997: 39); 2) osada, dawniej należąca do Wejherowskiego Zamku, dziś Cedroński Młyn, ok. 1 km na wsch. od centrum Wejherowa, pow. wejherowski: *Cedronmühle* 1923, *Cedroński Młyn* 1936–1939, 1963 (PMT 14: 29). — Nazwa przeniesiona z biblijnej n. terenowej *Cedron* ‘potok i dolina pomiędzy Jerozolimą a Górą Oliwną’ (Tronina, Walewski 2009: 77), por. 2 Sm 15, 23: „Król przepłynął się przez potok *Cedron*”; Jr 31,40; J 18,1.

Według wydawców SG (XIII: 194) n. wodna nadana przez fundatora → *Kalwarii* 2: „Rzeczkę Białą, która tędy płynie w kierunku z południa na północ, *Cedronem* nazwał”. Nazwa miejscowa ponowiona z n. rzeki, z czasem n. złożona. Por. n. m. Cedron, część wsi Brody, gm. Kalwaria Zebrzydowska, pow. wadowicki, woj. młp. (WUNMC 2015: 227).

Christburg — dziś miasto Dzierzgoń i wieś Stary Dzierzgoń, pow. sztumski: *civitate Cristburg* 1200, *novo Christiborc* 1249, *Cristiburg* 1250, *Cristburg* 1258, 1312, 1382, 1445, *Kiszpork* 1641, 1682, 1883, *Christburg* ok. 1790, 1941 (PMT 4: 43–44; NMPol II 495). — Nazwa niem., dzierzawcza lub kulturowa (pamiątkowa), złożona z n. os. *Christ* ‘Chrystus Pomazaniec (tytuł Jezusa z Nazaretu)’, ok. 530 razy w NT (Tronina, Walewski 2009: 90) i ap. *Burg* ‘gród, osada’. Gród został założony zaraz po podboju Pomezanii przez Krzyżaków (tu, gdzie dziś Stary Dzierzgoń), lecz Prusowie zniszczyli go w 1242 r. Wtedy siedzibę komtura przeniesiono w miejsce, gdzie w latach 1247–1248 powstał nowy gród (dzisiejsze miasto); por. n. m. o takiej samej etymologii: *Cristfelde* (1350) 1397, *Christenfelde* 1350, *Christfelde* 1412, 1937, *Krisuelt*, wsi *Krisuelta*, z *Krizwelta* 1565, *Christfeldt* 1664, *Krystfeld* 1765, dziś *Chrzastowo*, gm. Człuchów, pow. człuchowski (NMPol II 97; Chludziński 2007: 268; WUNMC 2015: 266). Por. też im. *Christoph*, choć w tym konkretnym wypadku pochodzenie od skróconej formy tego imienia raczej należy wykluczyć.

⁴ W tej części Kalisk w dwudziestoleciu międzywojennym budowano tzw. poniatówki — małe osiedla wiejskie, powstałe w latach trzydziestych XX w. podczas parcelacji ziemi przeznaczonej zwłaszcza dla osadników z Polski centralnej; inicjatorem akcji osadniczej był ówczesny minister rolnictwa Juliusz Poniatowski.

⁵ Szerzej na ten temat: Treder 1981.

Dwunastu Apostolów — też *Dwanaście Apostolów*, pomnik przyrody nieożywionej nad brzegiem Zatoki Puckiej, grupa 12 wyflukanych przez fale sztormowe głazów narzutowych (największy o obwodzie 7,2 m i wysokości 1,6 m), na obszarze puckiego osiedla Rozgard: *Dwanaście Apostolów* (Treder 1977: 23), *Dwunastu Apostolów* 2016 (Pl.wikipedia.org/wiki/Dwunastu_Aposto%C5%82%C3%B3w_(Puck)). — Nazwa nawiązuje do 12 apostołów — uczniów Jezusa, por. → *Apostolski Las*. Obok głazy → *Adam*, → *Ewa*.

Emaus — kiedyś dwie wsie, dziś część Gdańska: *Emaus Stary* i *Nowy* 1881 (SG II 352; Buczyński 1997: 41), *Emaus* (WUNMC 2015: 459). — Od n. m. *Emaus* ‘miejsce objawienia się zmartwychwstałego Jezusa uczniom’ (Tronina, Walewski 2009: 111), por. Łk 24,13–15: „Tego samego dnia dwaj z nich byli w drodze do wsi, zwanej *Emaus*, oddalonej sześćdziesiąt stadiów od Jerozolimy”. Później był to częsty motyw malarski i literacki. Nazwa przeniesiona zapewne ze względu na pierwotne położenie wsi względem Gdańska, podobne do położenia biblijnego Emaus wobec Jerozolimy.

Ewa — głaz k. Pucka, pow. pucki: *Ewa* (Treder 1977: 24). — Nazwa od imienia *Ewa* ‘żona Adama, pierwszego człowieka’ (Tronina, Walewski 2009: 116), por. Rdz 3,20; 4,1; n. powiązana z n. sąsiedniego głazu → *Adam*; obok głazy → *Dwunastu Apostolów*, por. → *Adam* i *Ewa*.

Getsemański Ogród — park przy pierwotnej rezydencji Wejherów, pow. wejherowski: *Ogrójec Getsemański* XVII w., gaj zwany *Getsemania* 1923, *Getsemański Ogród* 1969 (PMT 14: 127). — Nazwa złożona, związana z → *Kalwarią* 2; obiekt nazwany tak po jej założeniu, w nawiązaniu do *Getsemani* ‘posiadłość w dolinie Cedronu, u stóp Góry Oliwnej, miejsce agonii i pojmania Jezusa’ (Tronina, Walewski 2009: 125), por. Mt 26,36: „Wtedy przyszedł Jezus z nimi do ogrodu, zwanego *Getsemani*”; Mk 14, 32.

Golgota — 1) pole na wzgórzu, w Wielkiej Słońcy, pow. tczewski: *Golgota* (PMT 6: 120); 2) płn.-zach. część wsi Śliwice, gm. Śliwice, pow. tucholski: *Golgota* 1980 (PMT 15: 24; WUNMC 2015: 541); 3) łośada, pow. kartuski: *Golgota* 1881 (SG II 656; Buczyński 1997: 41). — Nazwa przeniesiona z n. biblijnej pochodzenia aram. *gulgolta*, pol. *Golgota* ‘miejsce ukrzyżowania Jezusa, poza murami Jerozolimy’ (Tronina, Walewski 2009: 128), por. Mk 15,22: „Przyprowadzili Go [Jezusa] na miejsce *Golgota*, to znaczy miejsce Czaszki”; J 19,17; Mt 27,33. Nazwa nadawana terenom trudno dostępnym, miejscom wymagającym większego nakładu pracy (por. Borek 1988: 215; Treder 1981). Por. kilka miejscowości o tej samej nazwie w Polsce (WUNMC 2015: 541), → *Kalwaria*.

Góra Oliwna — 1) wzgórze na płn. od Nowego, pow. świecki: *Góra Oliwna* (PMT 8: 128); 2) góra, na pld. Wejherowa, przy parku: *Oliwna* XVII w., *góra Oliwna* 1923 (PMT 14: 164). — Nazwa przeniesiona z n. góry k. Jerozolimy, nadana prawdopodobnie ze względu na dobre, „tłuste” plony z gruntów tu położonych, por. Za 14,4: „W owym dniu [Pan] dotknie stopami *Góry Oliwnej*, która jest naprzeciw

Jerozolimy od strony wschodniej”; Mt 21,1; Łk 19,37. Nazwa obiektu 2 w związku z → *Kalwarią 2*.

Himmelfahrtsberg — góra w lesie, na pld. Wejherowa: *Himmelfahrtsberg* 1796 (PMT 14: 133). — Nazwa niem., od ap. *Himmelfahrt* ‘wniebowstąpienie’, w gen. (końc. -s), ze względu na położenie obiektu — tu jedna z kaplic → *Kalwarii 2* — i nawiązanie do biblijnej sytuacji, por. Dz Prolog: „Dzień *Wniebowstąpienia*”, 1,9: „Po tych słowach [Jezus] *uniósł się* w ich obecności w *górze* i obłok zabrał Go im sprzed oczu”; Łk 24,51; Mk 16,19. Drugi człon od niem. ap. *Berg* ‘góra’.

Hozanna — 1) struga, prawy dopływ Brdy, płynie obok Wymysłowa, pow. tucholski: *Hozanna* 1882, *Hozjanna*, *Hozanna* 1965 (PMT 15: 129), *Hozjanna* (Górniewicz 1985: 8; Rzetelska-Feleszko, Duma 1977: 43), *Hozanna* (Krauze-Tomczyk, Ostrowski 2006: 85); 2) †karczma i posiadłość z młynem, dziś Miejski Rów, część Tucholi: *Hosanna* ok. 1790, *Hozanna*, niem. *Hosianna* 1882, *Hozyanna*, mały młyn wodny 1888, *Hozyanna* 1892 (PMT 15: 26). — Nazwa ponowiona z n. rzeki *Hozanna* (nad którą leżała osada), a ta kulturowa od ewangelicznego okrzyku radości *Hosanna!*, przeniesionego na n. rzeki przez skojarzenie z biblijną rzeką → *Cedron*, por. J 12,13; Mk 11,9; Mt 21,9: „Uroczysty wjazd do Jerozolimy: A tłumy, które Go [Jezusa] poprzedzały i które szły za Nim, wołały głośno: *Hosanna* Synowi Dawida! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie! *Hosanna* na wysokościach!”.

Według Górnowicza (1985: 8) n. rzeki niejasna, a według Rzetelskiej-Feleszko i Dumy (1977: 43) n. rzeki równa formalnie n. wybudowania.

Jeruzalem — 1) ptn. część Mostów, pow. pucki: *Jeruzalem* (PMT 3: 39); 2) wybudowanie, 1,5 km na pld. od Łęczyc, pow. wejherowski: *Jeruzalem* 1889 (PMT 14: 48); 3) zach. część Gniewowa, pow. wejherowski: *Jeruzalem* (PMT 14: 48); 4) pole, 1,5 km na zach. od Poblócia, pow. wejherowski: *Jeruzalem* (PMT 14: 135); 5) †plac w Tucholi: *Jeruzalem* 1888 (PMT 15: 86); 6) dwie zagrody na górze, pow. sztumski: *Jeruzalem* 1928 (Buczyński 1997: 43). — Nazwa od n. biblijnej *Jerozolimy*, inaczej *Jeruzalem* ‘miasto założone przez [boga] Szalem’ (Tronina, Walewski 2009: 150), największe miasto Izraela, dziś stolica państwa, także funkcjonuje jako symbol, określenie społeczności wierzących oraz pośmiertnej nagrody; n. wymieniona ok. 950 razy w Biblii, por. Tb 13,10: „Niech wszyscy wołają i wysławiają Go [Boga] w *Jerozolimie*; *Jerozolimo* — miasto święte!”; Ga 4, 25: „Synaj jest to góra w Arabii, a odpowiednikiem jej jest obecne *Jeruzalem*”; Hbr 12, 22. Nazwy takie nadawane były miejscom o jakichś szczególnych lub pożądanym właściwościach, obiektom religijnym związanym z męką Jezusa. Powstawały od XIV do XVII w. włącznie (miały charakter religijny), od XIX w. nazywano tak odosobnione wzgórza i osiedla (n. żartobliwe, pamiątkowo-topograficzne; por. Buczyński 1997: 43); n. m. *Jeruzal*, *Jeruzale* (NMPol IV: 173–174), *Jerozolima*, *Jeruzal*, *Jeruzalem* w różnych regionach Polski (WUNMC 2015: 738).

Jordan — potok, lewy dopływ Styny, ujście w Jeziorze Godziszewskim, pow. kościerski i starogardzki: *Jordan* (PMT 1: 204; Rzetelska-Feleszko, Duma 1977: 46).

— Nazwa od biblijnej rzeki *Jordan* ‘największa z rzek Palestyny; nad jej rzekami żyli prorocy, a Jan udzielał chrztu’ (Tronina, Walewski 2009: 157), dziś długość 251 km, por. 2 Krl 2,6; Mt 3,5–6: „Wówczas ciągnęły do niego [Jana Chrzciciela] Jerozolima oraz cała Judea i cała okolica nad *Jordanem*. Przyjmowano od niego chrzest w rzece *Jordan*, wyznając przy tym swe grzechy”.

Jozefstal — przysiółek, potem †Purgaczka, 3 km na płd. wsch. od Kębłowa, pow. wejherowski: *Josephthal* 1882, *Josephsthal* 1885, *Jozefstal* 1923 (PMT 14: 48). — Niemiecka n. złożona od n. os. *Joseph*, pol. *Józef*, i ap. *T(h)al* ‘dolina’, może nawiązanie do biblijnej *Doliny Jozafata*, gdzie ma się odbyć Sąd Ostateczny (taka też sugestia autora PMT 14), por. Tronina, Walewski 2009: 158 (tu uwaga, że późniejsza tradycja utożsamiała ją z → Cedronem); por. Jl 4,2: „Zgromadzę też wszystkie narody i zaprowadzę je na *Dolinę Jozafat*, i tam sąd nad nimi odbędzie”.

Jungferberg — pola na płn. zach. od Swarzewa, pow. pucki: *der Jungfern Berg* 1836 (Treder 1977: 33). — Nazwa niem., pierwszy człon od ap. *Jungfer*, *Jungfrau* ‘dziewica, panna’ (epitet Maryi, matki Jezusa), por. Tronina, Walewski 2009: 184); Łk 1,26–27: „W szóstym miesiącu posłał Bóg anioła Gabriela do miasta w Galilei, zwanego Nazaret, do *Dziewicy* poślubionej mężowi, imieniem Józef, z rodu Dawida; a *Dziewicy* było na imię Maryja”. Człon drugi od ap. niem. *Berg* ‘góra’. Bezpośrednią motywacją nazwy jest zapewne patrocinium (prawdopodobnie z XVI w.) — w Swarzewie znajduje się kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, a w nim XV-wieczna rzeźba Madonny Swarzewskiej⁶.

Jungfrauenholz — las, inaczej Swarzewski Lasek, k. Swarzewa, pow. pucki: *Jungfrau holz* 1552, *Jungfrauen waldt* 1655, *Jungfrauenholz* (Treder 1977: 33). — Człon pierwszy jw., człon drugi od niem. ap. *Holz*, tu w znaczeniu ‘las’ lub *Wald* ‘ts.’

Junkrowy — wieś, pow. kościerski: *Jungwrowe*, *Jungfrouwe* (1258), *Jungfrauen berge* (1341) XVI w., *Jungferbergk* 1570, *Jungferberg* 1659, 1700, *Junkrowy* 1682, *Jungferberg alias Iunkrowo* 1749, *Junkrowy in. Jąkrowy*, niem. *Jungferberg* 1925 (PMT 1: 58; NMPol IV 224; WUNMC 2015: 760). — Człon drugi od niem. ap. *Berg* ‘góra’. Dzisiejsza forma to substytucja fonetyczna n. niem., z adaptacją słowotwórczą przy użyciu pol. formantu *-ow-*. Wieś należała do cystersów w Pelplinie. Por. → *Panina Góra*.

Kalwaria — 1) osada, 2 km na płn. zach. od Radunia, gm. Dziemiany, pow. kościerski: *Kalwaria* (PMT 1: 60; Buczyński 1997: 45; WUNMC 2015: 777); 2) też Góry, wzgórze pokryte lasem z kaplicami na płd. Wejherowa: *Kalwaria*, *Calvarie* (1647) 1749, *Calwarien* 1796, *na gorę Kalvariską* 1850, *Kalwarya* 1893, *G. Kalwaria* 1963 (PMT 14: 137); 3) wzniesienie, w płn.-zach. części Nadolnej Karczmy, pow. tucholski: *Kalwaria* (PMT 15: 87). — Nazwa przeniesiona z n. biblijnej Golgoty, tu w spolszczonej łac. wersji *Kalwaria*, występującej

⁶ Por. parafiaswarzewo.pl/news.php (dostęp 8 IX 2016).

w Wulgacie: Wulgata 1998, Mk 15,22: „Et perducunt illum in *Golgotha* locum, quod est interpretatum *Calvariae* locus”; Wulgata 1998, J 19,17; Wulgata 1998, Mt 27,33. Nazwa nadawana terenom trudno dostępnym (por. obiekt 3), miejscem wymagającym większego nakładu pracy lub takimi, w których istniały problemy z uprawami (Borek 1988: 215; Rospond 1976: 44, 214; Treder 1981), por. metaforyczne znaczenie ap. *kalwaria* ‘męka, cierpienie; także: okoliczności i miejsca z nim związane’ (USJP II: 21); por. n. m. *Kalwaria Paclawska, Kalwaria Zebrzydowska* (NMPol IV 273); kilka miejscowości o takich samych n. w różnych regionach Polski (WUNMC 2015: 777).

Kalwarię wejherowską tak opisywano w 1893 (SG XIII 194): „Kalwarya ta składa się z 25 kaplic. Przy ich zakładaniu fundator [Jakub Wejher] dołożył starania, aby kaplice i położeniem swoim i odległością najwierniej oznaczały i przypominały odpowiednie miejsca w Jerozolimie. Kazał dla tego potrzebne pomiary i plan przez ludzi do Jerozolimy wysłanych zrobić i takowy tu, o ile się dało, zastosować. Miejsca, na których stoją kaplice, ziemią z Jerozolimy sprowadzoną wysypać kazał. [...] Nie wszystkie atoli kaplice pochodzą od Wejhera, niektóre z nich stanęły kosztem innych fundatorów. Mianowicie Radziwiłłowie wzniesli kapliczkę grobu Św., która, podług wzoru jerozolimskiego, w Krakowie wykuta została z piaskowca. Kapliczkę nad Cedronem wystawił protestant hrabia Kayserling, dziedzic całego klucza dóbr okolicznych”⁷.

Marienu — dawniej wieś pod Kwidzynom, dziś jego część, pow. kwidzyński: *Marienu Gr., Kl.*, dwie wsie 1885, *Marienu* wieś 1920, 1941 (PMT 4: 98; NMPol VI 523). — Niemiecka n. kulturowa, od n. os. *Marie*, pol. *Maria, Maryja* ‘matka Jezusa’ (Tronina, Walewski 2009: 184), Łk 1,27: „[...] a Dziewicy było na imię *Maryja*”; Mt 1,16: „Jakub ojcem Józefa, męża *Maryi*, z której narodził się Jezus, zwany Chrystusem”; Mt 2,11, por. → *Jungferenberg*, także patronka Zakonu Krzyżackiego. Człon drugi od ap. niem. *Au(e)* ‘łąka (zwłaszcza podmokła), błonie, niwa’, związany z położeniem nad rzeką.

Trudno jednoznacznie wskazać motywację — nie wiadomo, czy chodziło o biblijną *Maryję* (i jej symboliczny patronat), czy o właścicielkę o takim imieniu. W XVIII i XIX w. bardzo często nadawano osadom, zwłaszcza nowym, nazwy zawierające imiona żeńskie. Chciano w ten sposób podkreślić przynależność posiadłości do konkretnej kobiety (n. dzierżawcze) lub ją w ten sposób uczcić (n. pamiątkowe). Takie zwyczaje nazewnicze były częste w Polsce, wystarczy przywołać znany z literatury (choć autentyczny) przykład *Zofiówki* k. Puław czy też wielu miejscowości o n. typu *Anin* albo *Marysin*⁸.

Marienburg — miasto, dziś Malbork, pow. malborski: *castrum Sentemarienburg* (1276), *Castri sancte Marie* 1285, *Marienburg* (1296), 1306, *Marienburg* 1323, *Marienburg* 1346, *przy Malborku* 1565, *Malbork* 1570, 1884, 1936–1939 (PMT

⁷ Więcej informacji: kalwariawejherowska.pl

⁸ Więcej na ten temat w publikacjach: Afeltowicz 2008; Karpluk 1955.

4: 98–99; NMPol VI 462; WUNMC 2015: 1214). — Nazwa bez wątpienia nadana na cześć NMP jako patronki zakonu krzyżackiego, który zbudował zamek i założył miasto w latach 1274–1276, z członem od niem. ap. *Burg* ‘gród’. Nazwa pol. *Malbork* to substytucja fonetyczna n. niem.

Marienfelde — dawniej wieś pod Kwidzynem, dziś jego wsch. część, pow. kwidzyński: *Marienfelde* 1884 SG V 20, 1920, 1941 (PMT 4: 99; NMPol VI 524). — Człon pierwszy jw., człon drugi od ap. *Feld(e)* ‘pole’. NMPol VI 524 podaje tylko motywację religijną i związek z Krzyżakami, choć ze względu na późne zapisy jest to wątpliwe.

Marienhöhe — wzgórze, 2 km na pñ. od Gont, pow. kwidzyński: *Marienhöhe* 1941 (PMT 4: 207). — Człon pierwszy jw., człon drugi od niem. ap. *Höhe* ‘wzgórze’.

Mariensee — jezioro, dziś Mareski Dwór, pod Mareskim Dworem, pow. kwidzyński: *Mariensee* 1336, 1607, 1694, 1902, *Mareski Dwór wsi Mareza* 1959 (PMT 4: 255). — Człon pierwszy jw., człon drugi od niem. ap. *See* ‘jezioro’.

Marienwerder — miasto, dziś Kwidzyn, pow. kwidzyński: *in Quedin* 1233, *castrum, quod dicitur parvum Quedin* [...] *in Insula Sancte Marie* 1236, *Insula beate virginio* 1287, *insula Sancte Marie* 1330, *Merginwerdir* (1334), *Marienwerder* 1336, ok. 1790, 1941, *Quedzyn alias Marienwerder* przed 1454, *Kwidzyn* 1687 (PMT 4: 99–100; NMPol V 527; WUNMC 2015: 1069). — Człon pierwszy jw., człon drugi od niem. ap. *Werder* ‘żuława, wysepka’; w średniowieczu także łac. odpowiedniki: *Insula Sancte Marie* ‘Wyspa Świętej Maryi’, *Insula beate virginio* ‘Wyspa Błogosławionej Dziewicy’; por. → *Jungfernberg*. To pierwsza n. nadana przez Krzyżaków na cześć Matki Boskiej.

Marienwiese — dziś Mareza, wieś, gm. Kwidzyn, pow. kwidzyński: *Marienwiese* 1543, 1607, *Mareese* 1615, 1676, *Marese* ok. 1790, *Mareza* 1885, 1951 (PMT 4: 100; NMPol VI 515; WUNMC 2015: 1235). — Człon pierwszy jw., człon drugi od niem. ap. *Wiese* ‘łąka’. Dzisiejsza forma *Mareza* to adaptacja fonetyczna n. niemieckiej.

Panina Góra — góra, inaczej *Zamkowa Góra*, 1 km na pñ. wsch. od Junkrowów, pow. kościerski: *Pannina Góra, Jungfrauberg* 1888, *Panieńska góra* 1893, *Panina Góra* (PMT 1: 164). — Nazwa na cześć Najświętszej Maryi Panny; por. → *Jungfernberg*.

Placzyboga — góra pod Potęgowem, pow. wejherowski: *Placzyboga* (PMT 14: 169). — Nazwa kulturowa z derywacją fleksyjną, od zwyczaju bicia różgą dziewcząt i młodych mężatek w *Plačëboga*, tj. Wielki Piątek (Sychta 1967–1976: VII 86).

See Genezaret — pola, 1,8 km na pñ. wsch. od Gowina, pow. wejherowski: *See Genezaret* (PMT 14: 179). — Nazwa niem., utworzona od biblijnej n. jeziora i ziemi *Genezaret* (Tronina, Walewski 2009: 124), por. 1 Mch 11,67: „Jonatan zaś ze swoim wojskiem rozłożył się obozem koło jeziora *Genezaret*”; Mt 14,34; Mk 6,53; Łk 5,1–2. Do n. dodany ap. niem. *See* ‘jezioro’. Zapewne nazwane tak pola były podmokłe, często zalewane wodą albo pierwotnie było tu jezioro.

Synaj — górka, Dąbrówka, pow. sztumski: *Synaj* 1928 (Buczyński 1997: 65). — Nazwa przeniesiona z n. góry *Synaj* ‘góra i otaczająca ją pustynia na Półwyspie Synajskim; miejsce spotkania Mojżesza z Bogiem; główny etap Wyjścia’ (Tronina, Walewski 2009: 245), por. Wj 16,1: „Następnie wyruszyli z Elim. Przybyło zaś całe zgromadzenie Izraelitów na pustynię Sin, położoną między Elim a *Synajem*, piętnastego dnia drugiego miesiąca od ich wyjścia z ziemi egipskiej”; Dz 7,30; Ga 4,25. Być może n. została nadana w związku z zamieszkiwaniem w tej okolicy Żydów (Chludziński 2007: 405–417).

Tabor — 1) góra, 0,5 km na płd. wsch. od Radunia, pow. kościerski: *Tabor* (PMT 1: 176; Buczyński 1997: 65); 2) wzgórze, 0,5 km na płd. od Czarnego Lasu, pow. starogardzki: *Tabor* (PMT 7: 124). — Nazwa od n. biblijnej góry *Tabor*, w której tradycja widzi Górę Przemienienia, dziś nhebr. *Har Tawor*, arab. *Dżabal at-Tur*, wys. 588 m n.p.m., na płn. Izraela⁹ (Tronina, Walewski 2009: 259), por. Sdz 4,6: „Idź, udaj się na górę *Tabor* i weź z sobą dziesięć tysięcy mężów synów Neftalego i synów Zabulona”; Ps 89,13.

Trzech Króli — część wsi Nowa Cerkiew, pow. tczewski: *Trzech Króli* (PMT 6: 104). — Nazwa zapewne związana ze świętem zwanym w polskiej tradycji świętem *Trzech Króli* (w Biblii mowa o „mędrcach”), por. Mt 2,1: „Gdy zaś Jezus narodził się w Betlejem w Judei za panowania króla Heroda, oto *Mędrcy ze Wschodu* przybyli do Jerozolimy”. Por. n. m. *Trzech Króli*, część wsi Świniarc, gm. Grodziczno, pow. nowomiejski, woj. warm-maz. (WUNMC 2015: 2257).

Trzy Króle — wzgórze w Tymawie, pow. tczewski: *Trzy Króle* (PMT 6: 135). — Etymologia jw.

Źródło Marii — źródło jednego z dopływów rzeki Kaczej, pow. wejherowski: *Źródło Matki Boskiej* 1924, *Źródło Marii* 1933, 1936–1939 (PMT 14: 202). — Nazwa kulturowa (pamiątkowa) na cześć *Marii* — *Matki Boskiej*, por. → *Jungferenberg*. Tu też kapliczka *Matki Boskiej*.

PODSUMOWANIE

W artykule przedstawiłem nazwy odnoszące się do kilkudziesięciu miejsc na Pomorzu Wschodnim (Gdańskim): miejscowości, ich części, obiektów terenowych lądowych i wodnych. Toponimy te wskazują, że dla byłych i obecnych mieszkańców tej części polskiego Pomorza (dawnych Prus Zachodnich) kwestie związane z postaciami i miejscami opisanymi w Biblii to składnik codziennego życia. Fakt, że wiele nazw miejscowych, a zwłaszcza terenowych, ma proveniencję biblijną, świadczy o tym, że wiara i praktyki z nią związane odcisnęły piętno także na innych sferach życia, które się przenikały.

⁹ Por. wikipedia.org/wiki/G%C3%B3ra_Tabor (dostęp 8 IX 2016).

Są to nazwy niemieckie i polskie. Często możemy mówić o kontynuacji tradycji nazewnictwej, gdyż wiele toponimów niemieckich tłumaczono na polski, a niekiedy obie wersje językowe współistniały. Nazwy te przeważnie należą do kategorii przeniesionych (zwanych też importowanymi)¹⁰, niekiedy też do pamiątkowych¹¹.

Zasami trudno określić motywację nazwy, np. w odniesieniu do toponimów z członem *Marie*. Nie wiadomo, czy użycie w nazwie imienia Matki Jezusa oznaczało tylko symboliczny patronat, a więc tworzenie nazwy kulturowej (pamiątkowej), czy też powstawał w ten sposób — w intencji osoby nadającej nazwę — swoisty stosunek własności, czyli nazwa dzierzawcza od imienia tej kobiety.

LITERATURA

- Afeltołowicz B. 2008: *Antroponimia kobiet w nazewnictwie miejscowym Pomorza Zachodniego*, [w:] M. Aleksiejenko, M. Horda (red.), *Słowo — tekst — czas, IX: Człowiek w przestrzeni języka i tekstu*, Print Group, Szczecin, s. 90–98.
- Biblia 2003 — Biblia Tysiąclecia, Wyd. Pallotinum, Poznań, biblia.deon.pl/menu.php?st_id=4 (dostęp 8 IX 2016).
- Borek H. 1988: *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Instytut Śląski, Opole.
- Buczyński M. 1997: *Pamiątkowe nazwy miejscowe w językach słowiańskich*, oprac. S. Warchoń, Wyd. UMCS, Lublin.
- Chłudziński A. 2001: *Wierzenia i obrzędy religijne mieszkańców powiatu kołobrzeskiego w świetle nazw geograficznych*, „Nasze Pomorze. Rocznik Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie” 2, s. 237–244.
- Chłudziński A. 2003: *Baśniowe nazewnictwo na Pomorzu*, [w:] U. Chęcińska (red.), *Barwy świata baśni*, Wyd. Naukowe US, Szczecin, s. 129–137.
- Chłudziński A. 2007a: *Nazwy miejscowe gminy Człuchów, cz. I: B–K*, [w:] C. Obracht-Prondzyński (red.), *Ziemia człuchowska — Kaszuby — Pomorze. O dziejach, kulturze i ludziach. Materiały z sesji 8–9 IX 2006 r.*, Muzeum Regionalne w Człuchowie–Instytut Kaszubski w Gdańsku, Człuchów–Gdańsk, s. 261–288.
- Chłudziński A. 2007b: *Ślady żydowskie w toponimii pomorskiej*, [w:] M. Jaroszewicz, W. Stępiński (red.), *Żydzi oraz ich sąsiedzi na Pomorzu Zachodnim w XIX i XX wieku*, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku–DiG, Warszawa, s. 412–413.
- Chłudziński A. 2010: *Ślady wierzeń mieszkańców powiatu białogardzkiego w świetle nazw geograficznych*, „Język, Szkoła, Religia” V: A. Lewińska, M. Chmiel (red.), *Księga referatów z konferencji w Pelplinie 17–18 kwietnia 2009*, Bernardinum, Pelplin, s. 70–78.
- Chłudziński A. 2015: *Niebo, piekło i ich wysłannicy w nazewnictwie pomorskim*, [w:] D. Kalinowski (red.), *Wielkie Pomorze. Wierzenia i religie*, Instytut Kaszubski–Akademia Pomorska, Gdańsk–Słupsk, s. 241–263.
- Chłudziński A. 2017: *Motywy biblijne w nazewnictwie geograficznym Pomorza Środkowego (Koszalińsko-Słupskiego)*, [w:] G. Różańska (red.), *Między sacrum a profanum. Rozważania i dylematy*, Dante, Kraków, s. 311–327.

¹⁰ Więcej na ten temat: Treder 1979, 1981.

¹¹ Por. Buczyński 1997: 9–13.

- Chludziński A. w druku: *Motywy biblijne w nazewnictwie geograficznym Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego)*.
- Górniewicz H. 1985: *Gewässernamen im Flußgebiet der unteren Weichsel (Nazwy wodne dorzecza dolnej Wisły)*, „Hydronymia Europaea” 1, Kommission für Vergleichende Sprachwissenschaft der Akademie der Wissenschaften und der Literatur–Franz Steiner Verl., Mainz–Stuttgart.
- Karpluk M. 1955: *Polskie nazwy miejscowe od imion kobiecych*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” I, s. 111–161.
- Krauze-Tomczyk I., Ostrowski J. (red.), 2006: *Nazewnictwo geograficzne Polski*, t. I: *Hydronimy*, cz. 1: *Wody płynące, źródła, wodospady*; cz. 2: *Wody stojące*, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa.
- NMPol — *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie, Zmiany*, red. K. Rymut i in., t. I–XII, IJP PAN–DWN, Kraków 1996–2015.
- PMT — „Pomorskie Monografie Toponomastyczne”: 1: E. Breza, *Toponimia powiatu kościerskiego*, Ossolineum, Gdańsk 1974; 3: J. Treder, *Toponimia byłego powiatu puckiego*, Ossolineum, Gdańsk 1977; 4: H. Górniewicz, *Toponimia Powiśla Gdańskiego*, Gdańskie Tow. Naukowe–Ossolineum, Gdańsk 1980; 6: H. Bugalska, *Toponimia byłych powiatów gdańskiego i tczewskiego*, Ossolineum, Wrocław 1985; 7: H. Górniewicz, *Toponimia byłego powiatu starogardzkiego*, Ossolineum, Wrocław 1985; 8: E. Jakus-Borkowa, *Toponimia powiatu świeckiego*, Ossolineum, Wrocław 1987; 14: J. Treder, *Toponimia powiatu wejherowskiego*, Gdańskie Tow. Naukowe, Gdańsk 1997; 15: M. Milewska, *Toponimia powiatu tucholskiego*, Gdańskie Tow. Naukowe, Gdańsk 2000.
- Rospond S. 1976: *Mówią nazwy*, WSiP, Warszawa.
- Rzetelska-Feleszko E., Duma J. 1977: *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*, Ossolineum, Wrocław.
- SG — *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. I–XV, Wyd. Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1975 [reprint; oryg. 1880–1902].
- Sychta B. 1967–1976: *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*, t. I–VII, Ossolineum, Wrocław.
- Treder J. 1977: *Słownik nazw terenowych byłego powiatu puckiego*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego UG. Prace Językoznawcze” 5, Wyd. UG, Gdańsk.
- Treder J. 1979: *Nazwy ponowione wśród nazw przeniesionych*, „Onomastica”, XXIV, s. 20–43.
- Treder J. 1981: *Nazwy importowane w toponimii Kaszub*, „Onomastica” XXVI, s. 61–82.
- Tronina A., Walewski P. 2009: *Biblijne nazwy osobowe i topograficzne. Słownik etymologiczny*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa.
- USJP — *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, PWN, Warszawa, 2003, t. I–IV.
- Wulgata 1998 — *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum Editio, Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II ratione habita, iussu Pauli PP. VI recognita, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgata*, Vaticano, vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_index_lt.html#top (dostęp 8 IX 2016).
- WUNMC 2015 — *Wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części, załącznik do Obwieszczenia ministra administracji i cyfryzacji z dnia 4 sierpnia 2015 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części*, DzU, 19 X 2015, poz. 1636, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2015/1636/1>, plik PDF.

SKRÓTY KSIĄG BIBLIJNYCH

1 Mch	— 1 Księga Machabejska (ST)	Łk	— Ewangelia wg św. Łukasza (NT)
2 Krl	— 2 Księga Królewska (ST)	Mk	— Ewangelia wg św. Marka (NT)
2 Sm	— 2 Księga Samuela (ST)	Mt	— Ewangelia wg św. Mateusza (NT)
Dz	— Dzieje Apostolskie (NT)	Ps	— Księga Psalmów (ST)
Ga	— List do Galatów (NT)	Rdz	— Księga Rodzaju (ST)
J	— Ewangelia wg św. Jana (NT)	Sdz	— Księga Sędziów (ST)
Jl	— Księga Joela (ST)	Wj	— Księga Wyjścia (ST)
Jr	— Księga Jeremiasza (ST)		

INNE SKRÓTY I ZNAKI

ap.	— apelatyw (wyraz pospolity)	pl.	— pluralis (liczba mnoga)
aram.	— aramejski	płd.	— południe, południowy
gr.	— grecki	płn.	— północ, północny
hebr.	— hebrajski	pol.	— polski
łac.	— łaciński	wsch.	— wschód, wschodni
n.	— nazwa	zach.	— zachód, zachodni
n. m.	— nazwa miejscowa	→	— odsyłacz
n. os.	— nazwa osobowa	†	— obiekt nie istnieje
niem.	— niemiecki		

BIBLICAL MOTIFS IN THE GEOGRAPHICAL NAMING OF EASTERN POMERANIA

SUMMARY

This article presents names of various places in Eastern Pomerania: villages, towns and their parts, and fields and bodies of water. Presented toponyms show that for former and current residents of Eastern Pomerania issues associated with beliefs were a component of everyday life. The fact that many local names and especially the field names have biblical origin shows that belief and practice associated with it mark its impact also on other spheres of life and that these spheres influenced each other. With regard to the time after 1945, we can talk about the continuation of the naming tradition, as many German names were translated into Polish.

Key words: the Bible, shift-names, motivation, Eastern Pomerania